ANTIIKOLÜMPIAMÄNGUD

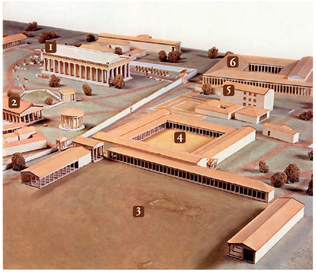

Antiikne Olümpia. Rekonstruktsioon. Pildil: 1 – Zeusi tempel, 2 – Hera tempel, 3 – gümnaasium (jookse- ja brituvalade treenimise paik), 4 – palestra (maadluse ja rusikavõitluse treenimise paik), 5 – kujur Pheidiase töökoda, 6 – Leonidaion (kõlalistemaja)

Olümpia staadion (Taamal Kronose mägi). Muistne luga rõngb, et just siin toimus peajumal Zeusi ja tema isa Kronose lahevõitlus, mille võitmisega tõi Zeusist maailma valitseja

Olümpia staadion. Alates IV sajandist eKr asus staadion Altise territooriumilt väljas. Umbes 200 meetri pikkuse ja 30 meetri laiuse staadioni nõlvadele mahtus võistluste jälgima oletatavasti ligi 40 000 pealtvaatajat

Sissepääs staadionile. Muistsetel aegadel läbendas Altise staadionisse kaetud tunnel

Hera templi sambad

Hera tempel. Selle templi eisel toimuvad tänapäeval olümpiamängude süütamine nõrmmoontad

Palestra

Keskajal unustatuse vajunud **Olümpia** kaevati Saksa arheoloogide poolt välja XIX sajandil

Altis aastal 2006

Võidujooks

Kettaheide

Odavise

Pankration

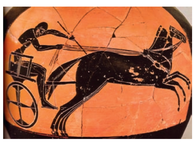

Kaarikuõõt

Kreeklaste kasvatusest. Vanad kreeklased teadsid, et täiuslikuks saamise teel tuleb võrdselt arendada nii keha kui ka vaimu. Nad järgisid inimliku täiuse – *kalokagathia* – printsiipi. Sõnadest *kalos* (kaunis, ilus, veatu) ja *agathos* (õilis, vooruslik) moodustuv põhimõte ühendas eneses ilu, headuse, õigluse, mõõdukuse, mehisuse ja arukuse.

Oma keha arendamisega tegelesid kreeklased lapseeast saadik, jätmata aga samal ajal unarusse kirjakunsti õppimist ja muude eluks vajalike teadmiste kogumist. Hea haridus pidi tegema lapsest hea kodaniku.

Võistlusmängud. Kõikjal Kreekas korraldati erilisi võistlusmänge, kusjuures teistest tähtsamateks kujunesid neljad pidustused. Need olid olümpiamängud Olümpias (toimusid peajumal Zeusi auks), püütiamängud Delfis (toimusid valgusejumal Apolloni auks), istmiamängud Isthmosel (toimusid merejumal Poseidoni auks) ja nemeamängud Nemeas (toimusid peajumal Zeusi auks).

Olümpia. Olümpia asub Peloponnesose poolsaare lääneranniku. Sealne püha hiis Altis oli antiikajal Kreeka üks tähtsamaid usulisi keskusi, kus sündisid mitmed müüdid ja kultused, kaasa arvatud Zeusi kui peajumala kultus. Ajalooliselt on teada, et Olümpias korraldati mänge juba XII sajandil eKr. Aastast 776 eKr on mängud täpselt dateeritavad ja seda aastat peetaksegi olümpiamängude traditsiooni tegelikuks alguseks.

Olümpia ei olnud linn, vaid pühapaik, mille haldamine kuulus Elise linna kohustuste hulka. Pühamu ilmselt kuulsaim ehitis oli V sajandil eKr valminud Zeusi tempel, kus asus ka hiiglaslik Zeusi kuju, üks seitsmest omaaegsest maailmaimest. Vanim ehitis Altises oli aga juba VII sajandil eKr valminud jumalanna Hera tempel.

Olümpia võistlused. Esialgu olid mängud kohaliku tähtsusega sündmuseks, kuid õige pea hakkas osalejaid saabuma kõikjalt Kreekast. Kui esimeste mängude kavas oli vaid staadionijooks (selle olevat võitnud Elisest pärit Koroibos), siis aja jooksul muutus programm aina põhjalikumaks. Osaleda said vaid mehed ja poisid. Tuntumad võistlusalad olid: staadionijooks, pikamaajooks *dolichos*, kahe staadioni pikkune jooks *diaulos*, maadlus, rusikavõitlus, *pankraation* (maadluse ja rusikavõitluse segu), kaarikute võidusõit ja *pentatlon* ehk viievõistlus (staadionijooks, kettaheide, kaugushüpe, odavise ja maadlus).

Olümpiarahu. Mängude ajal pidid kõik kinni pidama *ekeheiriast* ehk olümpiarahust. Selle järgi võisid mängudel osalevad atleedid, ametnikud ja huvilised rahus Olümpiasse ja hiljem tagasi koju rännata. Esialgu olevat rahu väldanud kuu aega, hiljem kolm kuud.

Alastus. Olümpiamängudel võisteldi alasti. Millal see komme alguse sai, pole täpsemalt teada. Igal juhul V sajandiks eKr oli see muutunud üldiseks tavaks. Vana lugu räägib, et esimene Olümpias alasti võistelnu oli jooksja nimega Orhippos, kes õnnetul kombel jooksu käigus oma riietuse kaotas. Kõigest vabanenuna võitis mees nii oma jooksu kui ka olümpiavõitja pärja, pannes aluse uuele moele.

Naised. Naised olümpiamängudel võistelda ei tohtinud, neile toimusid Olümpias eraldi mängud, jumalanna Herale pühendatud *heraiad*. Võistlusaladest oli seal kavas vaid jooksudistants, pikkusega 5/6 staadionist. Kui mehed võistlesid alasti, siis naised kandsid põlvini ulatuvat riietust ja võistlesid lahtiste juustega.

Miks olümpiamängud lõppesid? II sajandil eKr lülitati Kreeka alad Rooma impeeriumi koosseisu. Aastal 393 lõpetas Rooma keiser Theodosius I mängude toimumise, keelustades kõik paganlikud pidustused, kaasa arvatud olümpiamängud ja muud kreeklaste mängud. Mõni aeg varem oli ristiusk kuulutatud Rooma riigis ametlikult valitsevaks usuks ja kristlastele oli paganlikele jumalatele pühendatud ürituste toimumine vastukarva.

EESTI OLÜMPIAAKADEEMIA

EESTI SPORDIMUUSEUM

OLÜMPIA JA MÄNGUD: PIDU MEIS ENESTES